

Будівельні роботи при розташуванні військ та організації спеціальних територій

Сергій Осипов, доц., канд. техн. наук, доцент¹ (ORCID: 0000-0002-5851-3517),
Денис Панфілов, магістр¹ (0009-0003-3767-616X), Ярослав Шаблій, магістр¹ (0009-0004-4063-4179)

¹ Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

АНОТАЦІЯ

В роботі розглядаються питання пов'язані із розквартируванням (розташуванням) військ, організацією спеціальних територій, військових містечок, їх розробки та проектування, у тому числі з точки зору будівельної галузі.

Ключові слова: розквартирування, розташування військ, організація спеціальних територій, розробка та проектування, військові містечка, будівельний майданчик, технологія будівельного виробництва

1. ВСТУП

Актуальність теми: розквартирування (розміщення) військ – ключовий елемент організації оборони держави, що безпосередньо впливає на боєздатність, логістику, соціальне забезпечення військовослужбовців та взаємодію з цивільним населенням.

Мета доповіді: розглянути історичний розвиток, сучасне значення та актуальні проблеми пов'язані із розквартирування військ та організацією спеціальних територій.

Визначення: Розквартирування - розміщення військових частин у спеціально обладнаних місцях (військові містечка, казарми, тощо).

2. ОСНОВНА ЧАСТИНА

І. Історичний розвиток розквартирування:

- Квартирна (постійна) повинність (стародавній період - XIX століття): довгий час - основний спосіб розміщення. Обов'язок цивільного населення надавати житло (квартири) та забезпечення військам, часто безоплатно.

- Реформи у війську та перехід до казармового розміщення; введення «подушної» податі для утримання регулярної армії (1719–1722 рр.). Скасування розміщення солдатів у селянських дворах (1724 р.) та будівництва солдатських слобід та казарм.

- Військові округи (з 1860-х рр.): Створення постійно дислокованих адміністративно-територіальних об'єднань військ (військові округи) для централізованого управління та розквартирування, що стало основою для системи свого часу.

- Розвиток квартирно-експлуатаційної служби: створення спеціалізованих органів для управління будівництвом, утриманням та постачанням житлового фонду для військ.

Сучасний стан розквартирування:

- Містобудівний та архітектурний рівні: розквартирування розглядається з точки зору планування військових містечок (містобудівний рівень) та проектування конкретних будівель (архітектурно-будівельний рівень).

- Структура військових містечок: Забезпечення благоустрою, озеленення та відповідності санітарно-гігієнічним, протипожежним, маскувальним та захисним умовам.

- Фактори, що впливають на розміщення: військово-стратегічна необхідність та завдання, економічна

доцільність, географічні та кліматичні умови, забезпечення соціальної інфраструктури для військовослужбовців та їх сімей (дитсадки, школи, медичні установи).

II. Актуальні проблеми та шляхи їх вирішення:

- Житло для офіцерського складу: проблеми з квартирним облаштуванням офіцерів, що потребує більш активного планування (облік потреб сімей).

- Мобільність та автономність: вимога до системи розквартирування забезпечувати високу мобільність військ та їхню автономність у разі передислокації або надзвичайних ситуацій.

- Взаємодія з цивільним сектором: необхідність балансу між військовою безпекою та відкритістю соціальних об'єктів для місцевого населення.

Будівельні роботи, пов'язані з розташуванням військ та організацією спеціальних територій (наприклад, військових баз, полігонів, укріпрайонів, захисних споруд), є ключовою частиною інженерного забезпечення та військового будівництва.

Вони включають широкий спектр заходів, які можна умовно розділити на:

1. Польові та фортифікаційні роботи:

Ці роботи спрямовані на оперативне обладнання позицій та районів розміщення в польових умовах.

Фортифікаційне обладнання:

- Створення окопів, траншей, бліндажів, захищених вогневих позицій, укриттів для особового складу, техніки та майна.

- Влаштування захисних споруд цивільного захисту (бомбосховищ, протирадіаційних укриттів) згідно з відповідними будівельними нормами.

- Обладнання спостережних пунктів, командних пунктів, пунктів управління.

- Встановлення інженерних загороджень (мінні поля, протитанкові та протипіхотні перешкоди).

- Маскування та захист від високоточної зброї:

- Будівництво маскувальних споруд, фальшивих об'єктів.

- Заходи щодо зниження помітності та уразливості об'єктів.

2. Створення інфраструктури розміщення

Ці роботи забезпечують життєдіяльність та боєздатність військ у місцях постійної або тривалої дислокації (військові містечка, бази, тренувальні центри):

Житлово-казармені об'єкти:

- Будівництво та ремонт казарм, гуртожитків, офіцерських кварталів.

- Спорудження їдалень, медичних пунктів, лазень, пралень.

Об'єкти забезпечення та обслуговування:

- Будівництво складів для зброї, боєприпасів, пально-мастильних матеріалів та матеріально-технічного майна.

- Зведення ремонтно-технічних баз, парків для техніки, майстерень.

- Обладнання пунктів заправки, стоянок.

Інженерні мережі:

- Прокладання систем водопостачання, водовідведення (каналізація), електропостачання, тепlopостачання, зв'язку.

Транспортна інфраструктура:

Забезпечення мобільності та логістики.

Дороги та шляхи:

Прокладання, ремонт та утримання колонних шляхів, під'їзних доріг.

Влаштування переходів через природні та штучні перешкоди (мости, шляхопроводи, переправи).

Об'єкти транспорту:

Обладнання аеродромів, вертолітних майданчиків, залізничних пунктів завантаження/вивантаження.

Спеціальні Об'єкти

Це об'єкти, необхідні для виконання специфічних завдань або забезпечення безпеки:

Навчальні та тренувальні об'єкти:

- Будівництво полігонів, стрільбищ, тактичних полів, навчальних центрів.

Об'єкти спеціального призначення (закриті об'єкти):

- Споруди для розміщення спеціальних підрозділів, центрів управління, об'єктів зв'язку та розвідки.

- Забезпечення фізичної охорони периметра (огорожі, контрольно-пропускні пункти, системи спостереження).

Ці роботи можуть виконуватися як силами військово-будівельних та інженерних підрозділів, так і цивільними підприємцями відповідно до державних програм та військових стандартів (наприклад, з урахуванням ДБН для захисних споруд).

ВИСНОВКИ

Розквартирування (розташування військ) є фундаментальним питанням, що виходить далеко за рамки суто технічного розміщення. Це комплексна соціально-політична, військово-стратегічна та інженерна проблема, безпосередньо пов'язана із забезпеченням національної безпеки та обороноздатності країни [1, 2].

Історичний огляд показує еволюцію підходів від квартирної повинності до казармового розміщення та створення військових містечок. Цей розвиток відображає перехід від армії, що жила за рахунок цивільного населення, до регулярної армії, яка потребує централізованої, постійної та захищеної інфраструктури. Сучасна система розквартирування, керована Квартирно-експлуатаційною службою (КЕС) [5, 6], має не лише забезпечувати фізичне розташування підрозділів, але й створювати повноцінне соціальне середовище для військовослужбовців та їхніх сімей [8].

На містобудівному та архітектурному рівнях розквартирування вимагає інтегрованого підходу. Проектування військових містечок має відповідати не тільки бойовим та навчальним завданням, але й суворим санітарно-гігієнічним, протипожежним та маскувальним вимогам. Ключовим завданням є забезпечення стійкості інфраструктури та її автономності, особливо в умовах надзвичайних ситуацій чи бойових дій. Це включає раціональне планування казарменого фонду, розміщення

об'єктів логістики та побудову соціальної інфраструктури (школи, дитсадки), що мінімізує вплив військової діяльності на цивільний сектор.

Будівельні роботи є критично важливою частиною інженерного забезпечення, особливо в контексті сучасних загроз. Необхідність підвищення ефективності виконання будівельних робіт при розташуванні військ вимагає застосування спрощених процедур [3] та інноваційних технологій (DefTech) для швидкого розгортання як постійної, так і, що особливо важливо, польової та фортифікаційної інфраструктури [4, 7].

Таким чином, ефективне розквартирування у військовий час — це не просто наявність будівель, а інтегрована, адаптивна система, що поєднує історичний досвід, сучасні будівельні норми та технологічну мобільність для забезпечення максимальної боєздатності та стійкості військ.

Список літератури

- [1] Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.
- [2] Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
- [3] Про деякі питання будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2022 № 1255. Урядовий кур'єр. 2022. № 233.
- [4] ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. Київ : Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, 2023. 85 с.
- [5] Про затвердження Положення про організацію квартирно-експлуатаційного забезпечення Збройних Сил України : Наказ Міністра оборони України від 03.07.2013 № 448. Офіційний вісник України. 2013. № 63. Ст. 2276.
- [6] Дерев'яно М. Удосконалення науково-методичного апарату щодо обґрунтування потреби та забезпеченості підрозділів майном квартирно-експлуатаційної служби в ході підготовки до ведення бойових дій. *Збірник наукових праць Національної гвардії України*. 2022. № 1. С. 43–52. DOI: 10.33405/2409-7470/2022/1/39/263375.
- [7] Череватий Т. В. Особливості розміщення (розквартирування) військових частин (підрозділів) у польових умовах. *Збірник наукових праць Національної академії сухопутних військ*. 2021. № 2 (63). С. 136–142.
- [8] Карпенко О. В., Кудін С. В. Теоретико-правові аспекти запровадження нових механізмів забезпечення житлом військовослужбовців, членів їх сімей. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку Збройних Сил України*. 2020. Вип. 1. С. 108–117.